

загальноосвітніх шкіл є досить актуальним для розвитку педагогіки, в цілому для українського суспільства.

Патріотичне виховання школярів покликане педагогічними засобами і методами формувати і розвивати у юного громадянина найважливіші морально - психологічні якості, які необхідні йому і як майбутньому захиснику Вітчизни, готовому і здатному вносити свій внесок у забезпечення безпеки особистості, суспільства, держави, так і в цілому як людині, особистості, трудівнику, громадянину України: твердість характеру, відповідальність, працьовитість, самовіддача, законослухняність і т.д.

З початку ХХІ в. в Україні багато в чому завдяки зусиллям громадськості та безпосередньо наукової спільноти, гуманітаріїв, педагогів, працівників сфери освіти відзначаються, хоч і з не великою швидкістю, процеси відродження та активізації виховної складової в діяльності освітніх установ, силових структур. Відбувається переоцінка цінностей, відродження значення і потреби громадянських, патріотичних поглядів і переконань. Складається розуміння того, що почуття національної самосвідомості і почуття любові до Батьківщини повинні формуватися не стихійно, а бути виховані в людині сім'єю, школою, системою освіти. З самого раннього віку потрібно складати в дітях патріотизм за допомогою батьків і надалі виховувати його в установах освіти на всіх її ступенях і рівнях.

Отже, завдання виховання громадян-патріотів, що стоїть перед педагогами, працівниками сфери освіти, вельми складне і відповідальне. З урахуванням зазначених обставин необхідно визначити, комплекс яких форм, методів, прийомів патріотичного виховання дозволить педагогам, учасникам процесу виховання досягти необхідного результату – прищепити сучасному школяреві почуття патріотизму, громадянськості і відповідні особистісні якості.

В цілому можна виділити наступні напрямки патріотичного виховання школярів:

- 1) виховання на історії та традиціях держави і суспільства;
- 2) військово-спортивне виховання;
- 3) виховання через взаємозв'язок і взаємодію шкільних та військових колективів.

Героїчні події вітчизняної історії, видатні досягнення країни в галузі політики, науки, військової справи, культури і спорту ще зберегли якості моральних ідеалів для громадян, що створює реальні передумови проведення заходів патріотичного виховання учнів. Головна мета патріотичного виховання сучасних школярів може бути сформульована таким чином: виховання патріотизму як найважливішої духовно-моральної та соціальної цінності, виховання і розвиток школяра, який володіє найважливішими соціально значущими якостями, здатного проявити їх у творчому процесі в інтересах своєї особистості, держави і суспільства.

Головним завданням патріотичного виховання, яке визначається його метою, є підвищення ефективності цієї діяльності, особливо за рахунок більш цілеспрямованого виховання школярів у дусі високої соціальної активності, його соціальних і державних інститутів на активну участь у створенні та реалізації необхідних умов для виховання патріотизму у школярів як духовно-моральної та соціально значущої складової розвитку України.

Таким чином, можна зробити висновок про можливість і доцільність розгляду та реалізації патріотичного виховання сучасних школярів як педагогічної програми, що включає сукупність засобів, форм, методів, прийомів, що забезпечують досягнення цілей патріотичного виховання. При цьому основне навантаження стосовно патріотичного виховання підростаючого покоління повинні нести освітні установи, серед яких особливу роль покликані відігравати загальноосвітні школи.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ У 6 КЛАСІ

*Н.О. Кірзик, С.Г. Кобернік
Київ, Україна*

На сучасному етапі розвитку суспільства нагальною є потреба оновлення системи освіти, впровадження інноваційних методів навчання. Зважаючи на це, інформатизація та комп'ютеризація навчального процесу є одним з першорядних завдань реформування освіти.

Методика мультимедіа є сучасною комп'ютерно-інформаційною технологією, що дає можливість учителю побудувати навчальний процес базуючись на використанні різних допоміжних засобів навчання в одній програмі. Зокрема такими засобами є: схеми, картосхеми, карти, діаграми, графіки, відео, зображення реальних об'єктів, анімація, звук. Подібні уроки надають можливість створення атмосфери зацікавленості, стимулювання учнів до висловлювання власних думок, ґрунтуючись на побаченому та почутому.

Процес навчання географії в загальноосвітній школі із застосуванням мультимедійних технологій на уроках було визначено об'єктом нашого дослідження. Предметом – мета, зміст і використання в процесі навчання географії мультимедійних технологій як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів 6 класу. Мета роботи полягала у дослідженні теоретичних підходів і практики використання елементів мультимедійних засобів у курсі «Загальна географія». Серед основних завдань:

проаналізувати проблеми використання ІКТ на уроках географії, визначити можливості використання мультимедійної дошки, як засобу підвищення пізнавальної активності учнів, з'ясувати практичний стан використання мультимедійних методів, форм і засобів навчання на уроках географії у 6 класі.

Зазначимо, що використання мультимедійних технологій у вивченні географії дозволяє учням краще зрозуміти складні теми, сприяє всебічному їх розумовому розвитку. Основними напрямками використання даних технологій є: наочна демонстрація навчального матеріалу, географічних процесів та явищ, перевірка та закріплення знань, самостійна робота учнів. Географія – це такий предмет, при вивченні якого учні хочуть побачити та відчувати природні процеси і явища, про які йдеться у темі уроку. В цьому вчителю допомагають певні комп'ютерні програми, що дозволяють ілюструвати матеріал, показувати відеофрагменти, мотивувати до вивчення предмету, розширювати кругозір учнів. Мультимедіа можуть ефективно використовуватися на етапі актуалізації опорних знань та вмінь учнів, мотивації навчальної діяльності, вивчення нового матеріалу, закріплення й контролю навчальних досягнень учнів.

За допомогою засобів мультимедіа можна звернути увагу учнів на важливі об'єкти, процеси та явища шляхом збільшення фрагментів, виділення кольором та послідовністю появи на екрані або дошці. Демонстрація схем і таблиць сприяє самостійному вивченню школярами нового матеріалу, а побудова графіків і діаграм – розвитку синтезу та аналізу на етапі закріплення вивченого.

Застосовуючи мультимедійну техніку, можна у будь-якій послідовності перейти від одних об'єктів до інших, виділити головне, скомпонувати кілька сюжетів, що дає змогу порівнювати, робити логічні висновки, узагальнювати та систематизувати, прогнозувати кінцевий результат.

Навчальна інформація, що міститься в мультимедійних програмах, є значною допомогою для формування географічних уявлень та понять про явища та природні об'єкти, які учні не можуть безпосередньо спостерігати. Завдяки відеофрагментам та фотографіям, які є у цих програмах, на уроках географії можна здійснити "подорож" в різні куточки нашої планети, які практично недоступні для відвідування.

Під час проходження педагогічної практики на базі спеціалізованої школи № 58 м. Києва нами було розроблено ряд завдань для контролю знань учнів з використанням мультимедійної дошки. Виконання даних завдань спрямовує учнів на активну участь в навчальному процесі. Завдання використовувалися як для поточного контролю, так і для підсумкового. Наприклад, для поточного контролю ми застосовували слайди-загадки, на яких учням пропонувався малюнок водного об'єкту та цифри зашифрованих відповідей відповідно до певного елемента.

Мультимедійні презентації також можуть використовуватися для підсумкового оцінювання знань учнів з теми. Нами було розроблено кілька варіантів для тематичного оцінювання з теми "Гідросфера", які включали завдання трьох рівнів складності. Завдання можна виконувати як усно, так і письмово (в зошиті чи на листках). Створення подібних завдань дає змогу відвести однаковий проміжок часу на виконання завдань кожного рівня для всіх учнів. Подібний спосіб перевірки значно спрощує роботу вчителя та зменшує навантаження на нього і сприяє творчому розвитку як учнів, так і самого педагога.

Також нами було розроблено ряд завдань, які сприятимуть розвиткові аналітичних можливостей при вивченні теми "Річки". На слайдах подаються відповідні завдання, за змістом яких учні, вивчаючи матеріал параграфу, заповнюють схеми та оформлюють схематичні малюнки, потім вони перевіряють себе за допомогою слайда-ключа. На окремому слайді презентації вказано список необхідної для вивчення та нанесення на контурну карту географічної номенклатури.

При створенні презентації слід керуватися певними вимогами щодо розміщення інформації, тексту та оформлення. Основними з них є: достовірність, повнота, наявність посилань, уникнення невизначеності, неоднозначності інформації, сучасність джерела, презентація має бути стислою, містити не лише текст, а й тематично відповідні ілюстрації.

Уроки географії мають захоплювати учнів, пробуджувати в них інтерес і мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Ефективність і сила впливу на емоції та свідомість учнів значною мірою залежить від умінь і стилю роботи конкретного вчителя. Завдяки урокам, на яких використовують мультимедійні засоби, якісно змінюється ставлення учня до географії, при цьому підвищується його навчальна і пізнавальна діяльність на уроці, сприйняття та засвоєння нового матеріалу. Отже, використовуючи мультимедійні засоби, учитель інтенсифікує процес навчання, робить його більш наочним і динамічним.

Істотною перевагою застосування мультимедійних програм на уроках географії є те, що завдяки фактичній достовірності та сконцентрованості викладу матеріалу школярі опановують значний обсяг навчальної інформації за порівняно короткий час. Завдяки мультимедійним презентаціям учні вчать пов'язувати сформовані уявлення з навчальною темою, робити потрібні доповнення, самостійні висновки та узагальнення. Сучасні можливості інтерактивної дошки зробляють урок географії у 6 класі цікавим і змістовним.

Література

1. Бундзник Т.П. Використання мультимедійного проектора та інтерактивної дошки на уроках географії / Т.П. Бундзник // Географія. – 2009. – Лютий (14) – С. 6-9.
2. Ісаєва Г., Лиса Л. Застосування комп'ютерних технологій на уроках географії / Г. Ісаєва, Л. Лиса // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 10. – С. 4.
3. Корнеєв В. Комп'ютер і географія / В. Корнеєв // Освіта. – 2003. – № 12. – С. 10-11.
4. Морзе Н.В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом на уроці? / Н.В. Морзе // Післядипломна освіта в Україні. – 2005. – № 2. – С. 25.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

*С.Г. Кобернік, К.В. Овчарук
Київ, Україна*

Оволодіння учнями загальноосвітніх навчальних закладів ґрунтовними географічними знаннями, необхідними вміннями й навичками виступає однією з найважливіших проблем сьогодення, розв'язання якої неможливе без удосконалення педагогічних технологій, зокрема методів та форм навчання. Серед них вирізняється ігрова діяльність, яка для школяра є нагальною потребою, а для педагога – шляхом реалізації різнопланових завдань у навчально-виховному процесі.

Об'єктом нашого дослідження є навчальний процес з географії в основній школі. Предметом – особливості використання дидактичних ігор на уроках географії в 6-8 класах. Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити результативність використання дидактичних ігор на уроках фізичної географії. Основними завданнями було визначено: проаналізувати стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі; розкрити особливості використання дидактичних ігор на уроках географії в основній школі; розробити та апробувати сценарії дидактичних ігор; скласти методичні рекомендації щодо ефективного використання дидактичних ігор з географії в основній школі.

Зарубіжні та українські вчені у своїх наукових працях стверджують, що дидактичні ігри мають великий вплив на рівень розвитку засвоєння географічного матеріалу, підвищують навчальні досягнення учнів і сприяють активізації пізнавального інтересу до предмету. Дидактичні ігри можливо використовувати на різних етапах засвоєння знань, формування певних умінь і навичок, а також для узагальнення, систематизації, повторення і контролю знань. Гра дозволяє залучити до активної пізнавальної діяльності майже всіх учнів класу. Навчальна гра допомагає вчителю донести до учнів складний і важкий для сприйняття матеріал у доступній формі. У дидактичній грі майже завжди присутній елемент змагання (хто швидше дасть правильну відповідь, хто більше знає, хто може краще пояснити), а це означає, що в учнів на уроці має посилюватися увага, сила волі, наполегливість.

Дидактична гра багатоаспектна, вона розвиває, виховує, розважає, соціалізує. Але найголовніше її завдання – навчання. З часу свого виникнення гра постає основною формою відтворення реальних життєвих ситуацій, сприяє виробленню необхідних людських рис, навичок, звичок, розвитку здібностей [4]. Інтерактивні форми навчання, зокрема дидактичні ігри найбільше розвивають і формують творчі здібності школярів, їхню здатність до самостійної роботи, закладають навички роботи з різними інформаційними джерелами, привчають до групової діяльності і, що є дуже важливим, збуджують інтерес до поглибленого вивчення географії, розуміння її сучасних проблем і шляхів їх розв'язання [2].

Використання ігор у навчанні географії вирішує багато завдань. Вони розвивають пізнавальний інтерес до предмету, активізують навчальну діяльність учнів на уроці, сприяють становленню творчої особистості учня. Дидактична гра має значні можливості для взаємонавчання, так як передбачає групові форми роботи. Інтелектуально розвинутіші діти займають положення лідерів, навчаючи інших в командній грі. Можливість обміну думками, обговорення проблем, задоволення потреби підлітків у спілкуванні.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох різновидах: власне дидактична гра – яка ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) і самоорганізації учнів та гра-заняття (гра-вправа), де провідна роль належить учителю, який є її організатором. У дидактичній грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вчитель бере участь у грі й одночасно навчає дітей, а діти, граючись, навчаються. Здатність дидактичної гри навчати і розвивати дитину через ігровий задум, дії і правила Н. Усова визначає як автодидактизм [3].

Включення в структуру уроку географії ігрових елементів може бути використано для зняття втоми і розвитку особистісної свободи і розкритості школярів, особливо слабких та невпевнених у собі. Спостереження при проведенні деяких ігор дає можливість виявити неформальну структуру класу, тип взаємовідносин між учнями, учнів із явними лідерськими якостями і аутсайдерів. Добре продумані дидактичні ігри можуть бути використані для покращення взаємовідносин всередині колективу, розвитку дружби та взаємодопомоги в класі. Вони розвивають в учнів вміння приймати рішення, брати відповідальність на себе, почуття співпереживання та взаємодопомоги.